

Europos Pulsas

Jungiant bendruomenes, stiprinant Europą

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

Nr. 40

2025 m. liepa

KĄ MŪSŲ KRAUJAS GALI PASAKYTI APIE ATEITĮ?

Lietuvoje pradedamas didžiausias visuomenės sveikatos tyrimas – mokslininkai ieškos nematomų, bet pavojingų cheminių medžiagų mūsų organizmuose. Ar galime apsisaugoti? Ir ar tikrai viską turi spręsti valdžia?

Artimiausiu metu keliems tūkstančiams Lietuvos gyventojų bus pateikta išskirtinė galimybė – nemokamai atlikti kraujo ir šlapimo tyrimus, siekiant nustatyti, ar jų organizme kaupiasi pavojingos cheminės medžiagos. Šie tyrimai – tai pirmasis tokio masto biomonitoringo projektas šalyje, skirtas ne tik sveikatos stebėsenai, bet ir nacionalinės cheminės saugos politikos pagrindams. Tyrimo taikinyje atsidūrė vadinamieji PFAS (perfluorintas alkilintas medžiagos) – itin atsparūs cheminiai junginiai, plačiai naudojami pramonėje ir buityje. Jie nesuyra šimtmečius, kaupiasi gamtoje ir žmogaus organizme. Mokslininkai juos sieja su hormoniniais sutrikimais, vėžiu, vaisingumo problemomis. PFAS randami labai įvairiuose buitinių daiktuose ir pakuotėse. Dažniausiai jie aptinkami:

- Tefloninėse keptuvėse (pvz., kai kurie ankstesni „Tefal“ ar „DuPont“ gaminiai), nes jų dangą pagaminta iš politetrafluoretileno (PTFE);

- Kosmetikoje, ypač atspariuose vandeniui blakstienų tušuose, lūpdaziuose ir makiažo pagrinduose – sudėtyse ieškote žodžių su „fluor“, „perfluor“ ar „polyfluor“;

- Maisto pakuotėse, kurios skirtos atsispirti riebalams ar drėgmei: greitojo maisto dėžutėse (pvz., burgerių dėžutės), kavos puodelių dangteliuose, mikrobangų spragėsių maišeliuose, picų dėžėse, kepimo popieriuje;

- Drabužiuose, ypač sportinėje aprangoje, neperšlamamuose lietauspalčiuose, lauko drabužiuose su „DWR“ (durable water repellent) danga;

- Baldų ir kilimų apmušaluose, kurie žymimi kaip „stain-resistant“ ar „easy-care“;

- Automobilių sėdinių dangoje ir kai kuriose odinėse interjero detalėse;

- Buitinėse valymo priemonėse, ypač kilimų valikliuose ar paviršių apsaugos priemonėse;

- Skiemenyse ar alyvose, skirtose slidėms ar dviračiams.

Todėl tyrimas ne tik medicininis, bet ir kultūrinis – apie tai, kaip gyvename, ką perkame, kuo tepame, ką dėvime ir kokius gaminius laikome „saugiais“, nors jie gali kaupti pavojingas medžiagas mūsų organizmuose. Tyrimai apims kelių tūkstančių atsitiktinai atrinktų gyventojų kraujo ir šlapimo analizę. Tyrimai atliekami nemokamai, per šeimos gydytojų tinklą ar mobilies laboratorijas. Kiekvienas dalyvis bus informuotas asmeniškai, duomenys – anoniminiai, rezultatai nebus susieti su vardais. Tyrimų tikslas – ne diagnozuoti ligas, o sudaryti cheminės taršos žemėlapi Lietuvoje. Šie duomenys padės rengti visuomenės sveikatos strategiją,

jas, kurti naujus reglamentus ir politikos gaires.

Projektą inicijavo Lietuvos sveikatos apsaugos ministerija, bendradarbiaudama su Europos Komisija, „Interreg Baltic Sea Region“ programa ir tarptautiniu projektu EMPEREST. Prie tyrimų prisideda ir HELCOM (Baltijos jūros aplinkos apsaugos komisija). Finansavimas gaunamas iš valstybės biudžeto, Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) bei tarptautinių

(pvz., „GerES“), buvo nustatyta, kad tam tikrose žemėse vaikų organizme PFAS lygis viršija ES rekomenduojamas ribas. Tai paskatino ne tik papildomą medicininę stebėseną, bet ir edukacines kampanijas mokyklose. Šalies žiniasklaidoje paplito terminas „PFAS raštingumas“ – tai reiškia gebėjimą atpažinti galimus pavojus buityje ir rinktis sveikesnes alternatyvas. O kaip Baltijos šalyse ir Lenkijoje? Lietuva šiuo metu yra viena pirmųjų Baltijos regione, kuri pradeda tokio masto gyventojų biomonitoringo tyrimus. Tuo tarpu:

pagrindus, lūpų dažus, atsparų blakstienų tušą ar net odos drėkiklius. Tačiau kita vertus, kai kurie tyrimai rodo, kad vyrai gali turėti didesnę bendros PFAS apkrovos lygį dėl profesinio poveikio (statybos, gamybos, automobilių priežiūra), kur naudojamos medžiagos, impregnuotos PFAS. Todėl šiuo metu pasaulyje daug dėmesio skiriama lyties ir gyvenimo būdo sąsajoms tiriant aplinkos taršą organizme. Tyrimas Lietuvoje padės atsakyti ir į šiuos svarbius klausimus. Kodėl žmonės bijo? Baimė sužinoti blogą naujieną. Nežinomybė dėl to-

ruotų junginių – skaitykite etiketes, venkite nežinomų santrumpų.

- Maistą laikykite stiklo ar metalo taroje, ne plastike ar popieriuje su vaškuota danga.

- Pirkdami drabužius ar avalynę, venkite aprašymų „atsparus dėmėms“, „neperšlamamas“, „purvui atsparus“, jei nėra aiškiai nurodyta, kad produktas be PFAS.

- Naudokite ekologiškus valiklius – jų sudėtyje dažnai nebūna fluorintų junginių.

- Klauskite gamintojų – vis daugiau įmonių pradeda teikti informaciją apie PFAS buvimą jų gaminiuose.

Nors visiškai išvengti PFAS šiandien sunku, kiekvienas žingsnis mažina bendrą taršą – ne tik mūsų organizme, bet ir aplinkoje. Tai svarbus indėlis į tvaresnę ateitį.

Kiekvienas iš šių pasirinkimų – tai ne tik sveikesnis sprendimas jūsų šeimai, bet ir indėlis į švaresnę aplinką visai visuomenei. Europos Sąjunga jau svarsto naujus reglamentus, kurie apimtų ir šią mažai pastebimą, bet kasdienę PFAS poveikio sritį.

LAIKAS PERŽIŪRĖTI SAVO SANTYKĮ SU VARTOJIMU?

Kai laboratorijos išmatuoja chemikalus mūsų kraujyje, lieka ir klausimas: o ką darome mes patys?

Gal jau laikas neštis savo tarą į parduotuvę? Stiklainį ar dėžutę, į kurią galėtume gauti salotų, kotletų, balandėlių ar desertų. Ar tikrai viską turi supakuoti prekybos centras? O gal būtent nuo tokio smulkaus pasirinkimo prasideda tikras aplinkos ir sveikatos pokytis?

Tyrimai parodys, kas vyksta mūsų organizmuose. Bet mūsų rankose – tai, kas dedama į mūsų lėkštes.

SKAITYTOJO KLAUSIMAS

„Jei šios medžiagos yra visur – nuo keptuvių iki kosmetikos – ar išvis įmanoma jų išvengti? Ką daryti, jei jaučiuosi bejėgis?“

Tai labai svarbus klausimas. PFAS medžiagų išvengti visiškai, deja, šiuo metu beveik neįmanoma – jos jau plačiai pasisklidusios mūsų aplinkoje. Vis dėlto sąmoningi pasirinkimai leidžia sumažinti jų kiekį organizme ir pristabdyti tolesnį kaupimąsi. Moksliniai tyrimai rodo, kad PFAS koncentracijos organizme gali sumažėti bėgant laikui, jei sumažiname poveikį kasdienybėje. Vartotojų spaudimas taip pat skatina gamintojus kurti alternatyvas. Tad net ir maži pokyčiai – galingas signalas rinkai.

Gyvenimas be PFAS skamba sudėtingai, tačiau sąmoningi pasirinkimai kasdienybėje gali sumažinti mūsų sąlytį su šiomis cheminėmis medžiagomis. Pirmiausia svarbu žinoti, kur PFAS dažniausiai slepiasi, ir kaip jų išvengti.

Parengė „Europos pulso“ redakcija

Asociatyvi iliustracija

aplinkosaugos programų.

Vaikai – ypač jautrūs chemi-
niam poveikiui, tačiau šiame etape tyrimai atliekami tik suaugusiems. Kodėl? Vaikų kraujo ėmimas kelia papildomus etinius ir praktinius reikalavimus. Pradedama nuo suaugusiųjų, kad būtų sukurtas metodinis pagrindas. Ateityje, esant poreikiui, gali būti inicijuoti ir vaikų tyrimai.

Ką rodo panašūs tyrimai Europoje? Panašūs tyrimai įvairiose Europos šalyse parodė, kad PFAS tarša yra daug labiau paplitusi, nei manyta anksčiau. Danijoje PFAS aptikti net 99 proc. ištirtųjų gyventojų organizme. Šalyje buvo nustatyta, kad kai kurios vietovės, ypač netoli karinių bazių ar gaisrinių mokymo centrų, yra itin užterštos dėl putų nuo gaisrų gesinimo, kurios gausu PFAS. Tai paskatino vyriausybę imtis griežtesnių priemonių ir viešinti visus duomenis apie PFAS židinius. Belgijoje, šalia Antverpeno esančioje zonoje aplink „3M“ gamyklą, PFAS koncentracijos buvo tokios aukštos, kad gyventojams buvo rekomenduojama nevirtoti vietoje užaugintų daržovių ar gyvulinės kilmės produktų. Buvo įvesti griežti žemės ūkio ribojimai ir pradėta ilgalaikė stebėseną. Šis atvejis tapo politiniu skandalu, o bendrovė buvo įpareigota finansuoti aplinkos atkūrimo darbus. Vokietijoje vykdančios nacionalinius sveikatos tyrimus

Lenkijoje nuo 2014 m. vykdomi PFAS tyrimai jūrų žuvyse, ypač Gdanskio regione. Tai leidžia įvertinti galimą PFAS poveikį žmonėms per mitybos grandinę, tačiau sistemingo gyventojų kraujo tyrimų masto kol kas nebuvo.

Latvijoje atlikta žuvų ir dumblių biotos analizė – PFOS koncentracija daugelyje atvejų neviršijo 0,15 µg/kg, tačiau biomonitoringo žmonėms kol kas nėra įgyvendinta.

Estijoje kartu su Suomija ir Vokietija vykdomi vandens ir gamtinės aplinkos mėginių tyrimai pagal EMPEREST projektą. Vis dėlto kraujo tyrimai gyventojams dar neorganizuoti, o nacionaliniai duomenys apie PFAS koncentracijas – fragmentiški.

Tai reiškia, kad Lietuva imasi iniciatyvos ne tik kaip pavyzdys regione, bet ir kaip potenciali duomenų lyderė, kurios patirtis galės būti naudinga kaimyninėms šalims ateityje.

Įdomu tai, kad kai kuriuose tyrimuose užfiksuota – PFAS medžiagos ne visus veikia vienodai. Pavyzdžiui, kai kuriuose Vokietijos ir JAV tyrimuose paaiškėjo, kad moterys, ypač jauno ir vidutinio amžiaus, organizme dažnai turi didesnę PFAS koncentracijos lygį nei vyrai. Tai gali būti siejama su tuo, kad moterys dažniau naudoja tam tikrus kosmetikos ir higienos produktus, kuriuose šios medžiagos slypi – makiažo

limesnių veiksmų. Nepasitikėjimas duomenų apsauga. Vis dėlto, specialistai pabrėžia: geriau žinoti ir veikti, nei gyventi spėliojimuose. Ką daryti, jei rezultatai blogi? Dalyvis bus informuotas individualiai. Prireikus bus pasiūlyta stebėseną ar konsultacija. Gali būti pritaikytos mitybos, gyvenimo būdo rekomendacijos. Svarbiausia – niekas nebus paliktas vienas. Tyrimas ne baudžia, o saugo.

Kaip atpažinti PFAS buityje? Kosmetika: venkite žodžių su „fluor“, „perfluor“. Maistas: vengti riebalams atsparios pakuotės. Drabužiai: „waterproof“, „stain-resistant“ – gali reikšti PFAS. Valikliai: rinktis ženklintus „PFAS-free“.

Į ką atkreipti dėmesį ant pakuotės? Nėra aiškaus ženklinimo PFAS atveju, bet svarbu žinoti rizikos ženklus. Saugiausi sprendimai – stiklas, nerūdijantis plienas, natūralios medžiagos.

KAIP GYVENTI BE PFAS?

Gyvenimas be PFAS skamba sudėtingai, tačiau sąmoningi pasirinkimai kasdienybėje gali sumažinti mūsų sąlytį su šiomis cheminėmis medžiagomis. Pirmiausia svarbu žinoti, kur PFAS dažniausiai slepiasi, ir kaip jų išvengti.

- Rinkitės indus be teflono – verčiau naudoti ketaus, nerūdijančio plieno ar keramines pavaršius.

- Pirkite kosmetiką be fluo-

Baisiogalos dvaras: tarp romantizmo, mokslo ir istorijos tylos

Vienas gražiausių Lietuvos dvarų saugo ne tik sienas, bet ir laiką

Autorius Zidikai1 - Mano darbas, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=79939357>

Įvažiuodamas į Baisiogalą, miestelį Radviliškio rajone, nejučia sustoji. Tarp senų medžių išnyra didingi rūmai – tarsi iš kitos epochos. Baisiogalos dvaras, kadaise buvęs vienas pažangiausių bajorų ūkių Lietuvoje, šiandien tebėra gyvas istorijos, kultūros ir mokslo kryžkelėje. Jo sienos mena aristokratų kasdienybę, carinius nutarimus, sovietinę okupaciją ir nepriklausomybės renesansą.

Dvaras, kurio pradžia – dar Žygimanto Senojo laikais

Baisiogalos istorija prasideda dar 1539 metais, kai Žygimantas Senasis įkūrė šioje vietoje parapiją. Per šimtmečius dvaras keitė šeimininkus – nuo Radvilų ir Poniatovskių iki Chrapovickių. Tačiau tik XIX a. pradžioje prasidėjo tikrasis architektūrinis ir ūkinis pakilimas. Apie 1830 m. dvarą įsigijo buvęs Napoleono armijos pulkininkas Juozapas Komaras, o jo sūnus Vladislavas Komaras pavertė Baisiogalą pavyzdiniu ūkiu – su modernia

drenažo sistema, oranžerijomis, vėjo malūnu, ledainėmis ir net savomis vonios patalpomis. Tuo metu tai buvo ne tik modernu – tai buvo pažangu. Dvare klestėjo švietimas, meno kolekcijos, net skleidėsi technologijos. Ne veltui jis laikomas vienu geriausių romantizmo epochos dvarų pavyzdžių Lietuvoje. Netoli rūmų esančios arklidės su mūrinėmis arkomis liudija apie to meto inžinerinę pažangą ir dvarininkų dėmesį ūkiui. Manoma, kad kai kurie dvaro statybos brėžiniai buvo įkvėpti vakarietiško dvarų tradicijų iš Austrijos ir Prūsijos.

Romantizmo architektūros perlas

Pagrindiniai rūmai pastatyti 1830–1847 m., susipiniant romantizmo dvasiai su Peterburgo ampyro bruožais ir vėlesne secesijos puošyba. Išlikę net 19 dvaro pastatų – arklidės, ratinė, virtuvė, kumetynas, vėjo malūnas – liudija apie didžiulį dvaro mastą ir jo šeimininkų viziją. Rūmų interjere būta puošnių krosnių, medinių laiptų su drožinėtais turėklais ir stiklo vitražų. Bet bene labiausiai žavi ne pastatai, o juos supantis parkas, su tvenkiniais, alėjomis, sala ir egzotiniais medžiais. Parke augo daugiau kaip 20 retų rūšių medžių, kai kurie jų išlikę iki šiol – tarp jų kanadinė tuopa ir sidabrinis klevas. Jis tylus, bet pasakojantis. Vėjas šiuogžda tarp liepų, o takai atrodo lyg atminties vingiai.

Ką reiškia gyventi istorijoje?

1940-aisiais dvaras buvo nacionalizuotas, Komarų šeima ištremta, o rūmuose įsikūrė mokykla. Po karo čia buvo įsteigtas Gyvulininkystės institutas, kuris veikia iki šiol. Tai vienas retų atvejų, kai dvaro komplekso funkcija ne tik išliko, bet ir vystoma atsakingai. 1960–1970 m. institute dirbo žymūs gyvulininkystės tyrinėtojai, kurių darbai cituojami iki šiol. Institutas šiandien ne tik mokslinė įstaiga – jis taip pat rūpinasi kultūros paveldu. Organizuoja ekskursi-

jas, dalyvauja „Atvirų dienų kaimė“ renginiuose, priima lankytojus ir kuria šiuolaikišką ryšį tarp praeities ir dabarties. Net dabar, būdamas mokslo centru, dvaras dalyvauja ES žemės ūkio ir mokslo projektuose.

Šiandien dvaras pasitinka tyliai – be bilietų kasų ar komercinių triukų. Tai sukuria autentikos jausmą. Lankytojai dažnai pasakoja apie ypatingą atmosferą, kurią sukuria ne tik architektūra, bet ir laikas, lyg sustingęs ore.

Įdomybės, kurios pasako daugiau nei datos

Dvaro laikais Baisiogaloje veikė ir knygnešis, kuriame vietos inteligentai galėjo skolintis knygų – neįprasta provincijai. XIX a. pabaigoje dvare vyko bajorų susitikimai, kuriuose buvo svarstomos švietimo ir agrarinės reformos. Komarų archyve būta korespondencijos su intelektualais iš Vilniaus, Varšuvos ir Vienos. Rūmuose rasta dokumentų, liudijančių apie ryšius su Vilniaus universitetu ir ten dirbusiais gamtininkais.

Po karo dalis originalių baldų ir paveikslų dingę, tačiau kai kurie eksponatai buvo išsaugoti ir atsidūrė muziejuose Vilniuje ar Kaune. Dvaras įtrauktas į Kultūros vertybių registrą ir vis dažniau traukia fotografus bei filmų kūrėjus. Baisiogalos parkas ir rūmai tampa regioniniu traukos centru – ypač savaitgaliais

sulaukiama lankytojų iš įvairių miestų. Vis dažniau Baisiogala minima tarp rekomenduojamų „lėtųjų kelionių“ maršrutų – kaip vieta sustoti ir išsiklausyti. Dvaro paveldo išsaugojimas priklauso ir nuo mūsų – kuo daugiau žmonių atranda šią vietą, tuo tikroviškesnė jos ateitis.

Kodėl Baisiogala – Europos pasakojimo dalis?

Dvarai dažnai suvokiami kaip nacionalinis paveldas, bet Baisiogalos atvejis parodo, kaip šios vietos susijusios su visos Europos istorija: per Napoleono laikus, per Radvilų ir Komarų politinius ryšius, per švietimo ir meno sklaidą. Galbūt tai viena iš tų vietų, kur istorija ne tik saugoma – ji tyliai žiūri į mus, tarsi primindama: Europa prasideda čia.

Baisiogalos dvaras – tai ne tik architektūros paminklas. Tai vieta, kur susitinka romantizmas ir racionalumas, kur kultūra virsta mokslu, o istorija – gyvu dialogu. Čia verta ne tik apsilankyti, bet ir pasilikti ilgėliau: išsiklausyti, ką pasako parkas, ką šnabžda sienos, ką liudija tyliai praėjusios epochos.

Šiandien, kai Europoje vis dažniau kalbama apie tapatybę, šaknis, paveldą ir bendrumą, Baisiogalos dvaras primena: praeitis gali būti ne tik šlovinga, bet ir naudinga. O kai ji saugoma su pagarba – ji tampa ateities dalimi. „Europos Pulso“ informacija

Biržuvėnų dvaras: medinis stebuklas Žemaitijos širdyje

Autorius Julius Kanarskas - Mano darbas, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=15372661>

Giliai Žemaitijos pakraštyje, kur Virvytės upė vagoja kraštovaizdį, stovi Biržuvėnų dvaras – viena iš nedaugelio Lietuvoje išlikusių autentiškų medinių dvarų sodybų. Tai ne tiesiog gražus architektūros pavyzdys, o gyvas beveik trijų šimtų metų istorijos, kuri tyliai alsuoja kiekvienam lango rėme, kiekvienoje girgždančioje grindų lentelėje, liudytojas. Nors ši vieta rašytiniuose šaltiniuose minima jau nuo XIII a., tikrąją savo didybę dvaras pasiekė XVIII a. viduryje, kai į Biržuvėnus atvyko Gorskių giminė. Būtent jie čia įkūrė visą dvaro kompleksą, kuris iki šiol laikomas vienu unikaliausių medinės architektūros pavyzdžių visoje Europoje.

Dvaras, pastatytas iš laiko ir pasitikėjimo

Kas daro Biržuvėnus tokius

ypatingus? Visų pirma – tai 22 pastatų ansamblis, kuris, nors ir medinis, išliko beveik nepakitęs nuo XVIII–XIX a. laikų. Pagrin-

dinis ponų namas, arklidės, vėžiminė, kumetynai, ledainė, malūnas – visa tai kuria įspūdį, tarsi patektum į laikmečio kapsulę. Ši architektūrinė kompozicija ne tik vizualiai įspūdinga – ji pasakoja apie bajorų gyvenimo būdą, estetiką, ūkio pažangą ir net kasdienius dvaro darbuotojų rūpesčius. Kiekvienas pastatas turi savo istoriją, savo funkciją, savo vaidmenį laikų tėkmėje.

Parkas, piliakalnis ir tvenkiniai – kraštovaizdis, kuriame gyvena istorija

Dvarą supantis parkas – ne mažiau svarbi visos istorijos dalis. 1907 m. suformuotas peizažinis parkas išsiskiria ne tik tvenkiniais ir alėjomis, bet ir paslaptiinga sala bei senųjų medžių išsklotine. Netoliese – piliakalnis, Gorskių giminės kapinaitės, Pirmojo pasaulinio karo aukų kapas bei skenduolių kryžius. Visa tai kuria ne tik fizinį, bet ir dvasinį peizažą, kuriame norisi sustoti, atsikvėpti, pamąstyti.

Sudegęs, bet neatiduotas ugniai

2004-aisiais Biržuvėnų ponų namus nusiaubė gaisras – kai

kam atrodė, kad tai bus paskutinė šio dvaro istorijos stotelė. Tačiau bendruomenė, kultūros paveldosaugininkai ir valstybė stojo į kovą su laiku ir stichija. 2011 m. rūmai buvo atstatyti, remiantis archyviniais brėžiniais ir išlikusiomis detalėmis. Restauracija ne tik atkūrė fasadą, bet ir vidaus erdves – su židiniais, mankštogrātėmis grindimis, net atkurtas langų rėmai. Atkuriant rūmus buvo aptikta ir viena įdomiausių kolekcijų – apie 290 porcelianinių indų iš Saksonijos manufaktūros, dabar saugomų Žemaičių muziejuje „Alka“.

Dvaras, kuriame gyvena kultūra

Atgimęs dvaras šiandien vėl gyvas – ne kaip muziejus stiklinėje dėžutėje, bet kaip kultūros, edukacijos ir bendruomenės centras. Čia vyksta koncertai, parodos, edukaciniai užsiėmimai vaikams, menininkų rezidencijos ir net naktinės ekskursijos su žibintais. O dvaro pirtyje veikia sakraliųjų amatų mokykla „Menantys“, kurioje atgaivinami senieji drožybos, keramikos, tapybos amatai.

Lankytojai čia ne tik stebi, bet

ir dalyvauja. Vaikai žaidžia lauko žaidimus, suaugusieji – dalyvauja ekskursijose ar tiesiog mėgaujasi kavos puodeliu terasoje. O pati vieta išlaiko orą, bet atvirą žvilgsnį į pasaulį.

Medinė Europa – gyva ir atspari

Biržuvėnai neabejotinai yra Europos kultūrinio paveldo dalis – tai ne tik Lietuvos, bet ir viso žemyno retai išlikęs medinis dvaras su tokia kompleksiška struktūra. Tokie objektai aktualūs ne tik dėl architektūros, bet ir dėl galimybės iš naujo suprasti, ką reiškia gyventi lėtai, darniai su gamta, bendruomeniškai. Biržuvėnų dvaras – tai daugiau nei pastatų kompleksas. Tai vieta, kur istorija pulsuoja medinėse sienose, kur architektūra susilieja su žmogaus atmintimi, o kiekvienas atvykęs tampa ne tik stebėtoju, bet ir šios vietos pasakotoju. Kai kitą kartą ieškosite vietos, kurioje tyliai, be pretenzijų, gyvena didelė Europos dvasia – prisiminkite Biržuvėnus. Jie primena, kad kartais tai, kas traukia – medis, žmogus, laikas – išlieka ilgiausiai.

„Europos Pulso“ informacija

UNESCO sesijoje Lietuva pristatė paveldo apsaugos pokyčius ir siekį tapti Pasaulio paveldo komiteto nare

Lietuvos įsipareigojimai pasaulio paveldo apsaugai pirmą kartą viešai išreikštas siekis 2027 m. kandidatuoti į UNESCO Pasaulio paveldo komitetą ir tvirta parama Ukrainai – tai pagrindiniai Lietuvos akcentai šiuo metu Paryžiuje vykstančioje 47-ojoje Pasaulio paveldo komiteto sesijoje.

Liepos 6–16 dienomis UNESCO būstinėje vykstančios sesijos darbotvarkėje pristatomos Pasaulio paveldo centro bei UNESCO patariamųjų organizacijų ataskaitos, nagrinėjami politiniai ir finansiniai programos klausimai, svarstomos naujos paraiškos ir vertinama jau į Pa-

saulio paveldo sąrašą įtrauktų vertybių išsaugojimo būklė.

Lietuvos delegacija nacionaliniame pasisakyme sesijos metu išreiškė tvirtą įsipareigojimą Pasaulio paveldo konvencijos nuostatomis ir pristatė konkrečias pastangas jas integruojant į nacionalinę teisę. Tai užtikrins

naujoji Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakcija, kurioje nustatytas aiškus reglamentavimas UNESCO Pasaulio paveldo vietovių apsaugai ir valdysenai.

„Ši sesija – tai ne tik galimybė geriau susipažinti su kitų šalių ir institucijų veiklomis ir problematika saugant pasaulio paveldą, pasikeisti žiniomis ir gebėjimais ekspertiniu lygiu, bet ir proga mums pristatyti savo nuveiktus darbus bei ateities

siekius. Parengdami naują paveldo apsaugos įstatymo redakciją, patvirtindami Pasaulio paveldo sąrašą esančių vertybių – Kernavės archeologinės vietovės ir Vilniaus istorinio centro – valdymo planus, mes įtvirtinome aiškus ir modernius mechanizmus UNESCO vertybių apsaugai nacionaliniu lygmeniu. Būtent šis nuoseklus darbas ir sukaupta patirtis, taip pat ir dalyvavimas tarptautinėse ekspertų darbo grupėse suteikia mums pagrindą

siekti narystės Pasaulio paveldo komitete 2027 metais, kur galėtume aktyviai prisidėti prie visai žmonijai svarbių sprendimų“, – sako Lietuvos delegacijos narė Sigita Bugenienė, pasaulio paveldo nacionalinė koordinatore ir Kultūros ministerijos Kultūros paveldo politikos grupės vadovė.

Daugiau informacijos: <https://lrkm.lrv.lt/lt/naujienos/unesco-sesijoje-lietuva-pristate-paveldo-apsaugos-pokycius-ir-sieki-tapti-pasaulio-paveldo-komiteto-nare/>

Kai balsavimas virsta sprendimu gyventi ar išvykti

„Voting with Your Life“: istorija iš Baltarusijos, įrašyta Lietuvoje

Šiandien Europoje vis daugiau žmonių patiria, ką reiškia rinktis ne tik tarp politinių partijų, bet ir tarp gyvenimo savo šalyje arba išvykimo. Kai kurie balsuoja urnose, o kiti – kojomis, lagaminais ir tylia išvyka be grįžimo datos. Tokią tikrovę atskleidžia projektas „Voting with Your Life“, kurio pirmoji serija pasakoja apie Yauheną – jaunuolį iš Baltarusijos, kuris po 2020 metų prezidento rinkimų nusprendė persikelti į Lietuvą.

Vienas balsas – viena kryptis

Serijos autoriai, Friederike Kroeger ir Guilherme Alexandre Jorge (Lexi), kalbasi su Yauhenu atvirai. Tai nėra politinė analizė ar dokumentinis tyrimas – tai žmogaus istorija. Yauhenas pasakoja apie savo sprendimą palikti Baltarusiją po rinkimų, kurie, jo teigimu, žymėjo demokratijos griūtį šalyje. „Po rugpjūčio viskas tapo kitaip – nebegalėjau kvėpuoti tuo, kas darosi aplink“, – sakė jis. Sprendimą priėmė ne per vieną naktį, bet spaudimas, grėsmės, nežinomybė dėl rytojaus ir laisvės pra-

radimo jausmas privertė ieškoti naujo saugumo taško.

Lietuva – ne tik prieglobstis, bet ir nauja pradžia

Yauhenas Lietuvoje rado bendruomenę, kuri supranta, ką reiškia gyventi kaimynystėje su autoritariniu režimu. Deja, tai nereiškia, kad viskas tapo lengva. Adaptacija, nauja kalba, finansiniai iššūkiai, netikrumas dėl statuso – visa tai lydi tuos, kurie „balsuoja“ savo gyvenimu. Pasak Yauheno, „baisiausia buvo nežinoti, ar mano pasirinkimas reiškia saugumą, ar tik laikiną palengvėjimą.“

Platesnis kontekstas – augantis spaudimas Europoje

Projekte „Voting with Your Life“ keliamas klausimas, kaip autoritarinės idėjos, netolerancija ir visuomenės susiskaldymas persismelkia į kasdienybę – ne tik Baltarusijoje, bet ir kitose Europos šalyse. Kai kurios tendencijos jau matomos Vengrijoje, kai kurios – Italijoje ar net kai kuriose ES valstybėse, kur nacionalistinės jėgos ima formuoti viešą diskursą, riboti žodžio laisvę, o kartais net kriminalizuoti pilietinį aktyvumą. „Tai ne vien Rytų Europos problema. Kai žmogus ima jaustis svetimu savo šalyje, tai tampa visos Europos iššūkiu“, – teigiama projekto įžangoje.

Paprasti balsai – sudėtingos pasekmės

Projekto esmė – parodyti, kaip politiniai procesai paveikia

žmones ne makro-, o mikrolygmeniu: šeimas, darbus, sapnus, tapatybę. Yauheno istorija tik viena iš daugelio, tačiau ji reprezentatyvi visai kartai, kuri turi gyventi pasekmių epochoje. Pasak autorių, „mes norime ne tik informuoti, bet ir išgirsti. Tik per tikras istorijas galima suprasti, kaip gimsta praradimo, pasipriešinimo ir vilties kombinacija.“

Projekto tęstinumas

„Voting with Your Life“ – tai ne vienkartinis projektas. Planuojamos naujos serijos, kuriose bus pristatomos istorijos iš kitų Europos šalių, įskaitant pabėgėlius iš Rusijos, aktyvistus iš Lenkijos, ir jaunuolius iš ES pietinių regionų, kuriuos paveikė ekonominis nestabilumas ar socialinis spaudimas. Lietuva, šiuo atveju, tampa ne tik prieglobsčio šalimi, bet ir simboline erdve, kurio-

je susitinka laisvės troškimas ir Europos vertybės.

Faktai trumpai:

- Projektas „Voting with Your Life“ pasakoja apie žmones, kurių gyvenimui pakeitė politinis spaudimas.
- 1 serija – pokalbis su Yauhenu, baltarusiu, gyvenančiu Lietuvoje
- Projektas siekia parodyti, kaip politika paveikia tapatybę, saugumą ir priklausymo jausmą.
- Kūrėjai: Friederike Kroeger ir Guilherme Alexandre Jorge (Lexi).
- Serijos prieinamos Europos jaunimo portale.

Citata iš Yauheno:

„Aš vis dar myliu Baltarusiją. Bet kol ji nemyli manęs – turiu ją palikti.“

Daugiau skaitykite: https://youth.europa.eu/news/voting-your-life-episode-1_en

Jaunimo balsas Europoje tampa politika

Bruselis. Liepos 8-ąją Europos Komisijos Švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros generalinis direktoratas (DG EAC) sukvietė atstovus iš visos Europos į antrąją Jaunimo suinteresuotųjų šalių grupės sesiją. Renginys vyko nuotoliniu būdu, tačiau išlaikė gyvą diskusijų dvasią: 74 dalyviai – nuo nacionalinių jaunimo tarybų iki savanoriškų organizacijų – diskutavo, analizavo ir siūlė realius sprendimus.

Tai dar vienas ženklas, kad Europos Sąjunga siekia atverti duris dialogui, kurio ilgą laiką pasigedo jaunoji karta.

Naujos iniciatyvos – naujos galimybės

Susitikimo metu buvo pristatyta Prezidento jaunimo patariamoji taryba – nauja platforma, kurios tikslas ne simbolinis, bet realus: atstovauti jaunimo nuomonei aukščiausiuose ES sprendimų priėmimo lygiuose. Taryba turėtų būti ne tik patariamasis organas, bet ir tiltas tarp institucijų ir

jaunų žmonių gyvenimo realybės. „Tai pokytis, kuris gali padėti užtikrinti, kad jaunimo idėjos neliktų tik parašėse“, – teigė viena iš renginio dalyvių iš Suomijos.

DG EAC atstovai – Ioannis Malekos, Karen Vandeweghe ir Kari Gardelin – taip pat pristatė iniciatyvas, tokias kaip jaunimo politikos patikrinimas (Youth Check), Europos jaunimo dialogas bei artėjanti ES jaunimo konferencija Kopenhagoje šį rugsėjį. Šios programos padeda užtikrinti, kad ne tik suformuluotos, bet ir įgyvendina-

mos politikos kryptys atlieptų tikruosius jaunimo poreikius. „Institucijos turi kalbėti ta pačia kalba kaip jauni žmonės – kitaip ryšys neišsilaikys“, – pastebėjo viena dalyvė iš Kroatijos.

Grupinės diskusijos – iššūkiai ir sprendimai

Vienas svarbiausių renginio momentų – grupinės diskusijos. Dalyviai buvo suskirstyti į mažas grupes, kuriose aptarė Europos socialinių teisių stulpelį bei ES pilietinės visuomenės strategiją. Buvo išryškintos problemos, susijusios su jaunimo užimtumu, būsto prieinamumu, psichikos sveikata bei nevyriausybinį iniciatyvų išlikimu.

Daug dėmesio skirta ir kaimiškųjų regionų jaunimui – pastebėta, kad jų balsas vis dar per silpnai girdimas ES mastu. Diskusijų metu dalyviai akcentavo, kad Europos jaunimas patiria iššūkius, kurie yra kompleksiniai: ekonominiai, klimato, kultūriniai. Tačiau, kartu, jie jaučia stiprų norą įsitraukti, dalytis patirtimi ir padėti formuoti sprendimus, kurie bus taikomi jų kartai. Vienoje iš darbo grupių buvo pasiūlyta sukurti spe-

cialų „greitos reakcijos“ fondą jaunimo organizacijoms, kurios reaguoja į krizes – nuo karo pabėgėlių integracijos iki klimato sukrėtimų. Tokie pasiūlymai buvo pristatyti visiems dalyviams, o jų išvados – perduotos Europos Komisijos politikos rengėjams.

Europa, kurią kuriame kartu

Lietuvos jaunimo atstovai šiame procese dalyvauja nuo pat pradžios. Jie pabrėžia, kad tokie susitikimai – tai ne vien formalumas. Tai galimybė ne tik išsakyti poziciją, bet ir pajusti bendrystę su kitų šalių jaunimu, atrasti bendrus iššūkius bei bendrą viziją Europai. Jauni žmonės iš Airijos kėlė mintį, kad ES turėtų skirti daugiau dėmesio medijų raštingumui ir kovai su dezinformacija, kuri stipriai veikia jaunimo politinį aktyvumą. Tuo tarpu delegacija iš Slovėnijos priminė, kad įtraukioje visuomenėje negalime pamiršti nei LGBTQ+ bendruomenės, nei jaunimo su negalia – jų įgalinimas turi būti nuoseklus ir matomas.

Kas toliau?

Susitikimo pabaigoje Biliana Sirakova skatino toliau aktyviai

bendradarbiauti – per viešas konsultacijas, per nuolat veikiančią Teams platformą ir per vietines iniciatyvas. Ji taip pat pranešė, kad iki metų pabaigos numatyti dar du tokie susitikimai, siekiant užtikrinti tvarų ir nuoseklų dialogą. Jau dabar viešai prieinama visų diskusijų medžiaga, prezentacijos ir išvados ES jaunimo portale.

Šis susitikimas dar kartą įrodo – jaunimas nėra tik būsimi lyderiai. Jie jau yra dabarties bendrakūrėjai. Europos Komisija, suteikdama jiems tribūną, pripažįsta jų vaidmenį ne kaip simbolinį, bet kaip esminį demokratinės Europos pamatu.

Faktai trumpai:

- 74 dalyviai iš visos ES
- 2 pagrindinės politikos kryptys: socialinės teisės ir pilietinė visuomenė
- Diskusijų išvados perduotos ES politikos formuotojams
- 2 papildomos sesijos suplanuotos 2025 m. rudenį

Daugiau informacijos: https://youth.europa.eu/news/european-commission-meets-youth-civil-society-and-stakeholders_en

Ateities kūrėjai: jaunimo įrankis, leidžiantis numatyti, veikti ir keisti

Seminaras Malandžės forume 2024 m. liepos mėn.

Bruselis. Kai pasaulis vis dažniau susiduria su netikrumu, jaunimo klausimai tampa vis aktualesni: klimato krizė, darbo rinkos transformacija, technologijų proveržiai, socialinė nelygybė. O kaip planuoti ateitį, kai nežinia – kas bus rytoj? Atsakymą siūlo naujas Europos Komisijos įrankis – „Youth4Foresight Toolkit“, sukurtas tam, kad jauni žmonės galėtų ne tik mąstyti apie ateitį, bet ir ją modeliuoti, vertinti rizikas ir formuoti sprendimus. Tai pirmasis tokio tipo išteklius, pritaikytas jaunimui, ir skirtas tam, kad jų balsas būtų girdimas ne tik diskusijose, bet ir politikoje.

Mąstyti ne tik apie rytoją – bet ir už rytojaus ribų

Toolkit'ą sukūrė Europos Ko-

misijos Tarptautinių partnerystės generalinis direktoratas (DG INTPA), bendradarbiaudamas su jaunimo ekspertais ir aktyviais

lyderiais iš visos Europos. Rinkinys padeda jaunuoliams tyrinėti galimus scenarijus, analizuoti tendencijas ir siūlyti sprendimus iš savo – dažnai nepastebėtos – perspektyvos.

Tai daroma naudojant paprastus, tačiau efektyvius metodus: diskusijų korteles, ateities dirbtuves, vaizduotės pratimus, strateginio planavimo modulius. Tai ne akademinis vadovėlis, o praktinis įrankis, kuris padeda moksleiviams, savanoriams ar jaunimo organizacijoms kurti idėjas, susijusias su klimato pokyčiais, švietimu, lygybe ar net taika.

Kam skirtas šis įrankis?

Toolkit'as atviras visiems – jį galima naudoti:

- mokyklose – kaip priemonę diskusijoms apie ateities profesijas ar visuomenės pokyčius;
- jaunimo centruose – planuojant bendruomenines iniciatyvas ar projektus;
- vietos savivaldoje – įtraukiant jaunimą į sprendimų priėmimą;

• tarptautiniuose renginiuose – kaip būdą apjungti įvairių šalių patirtis.

Svarbiausia – jis prieinamas nemokamai, internete, per platformą „Capacity4Dev“. Jokių sudėtingų registracijų, jokių mokesčių – tik noras veikti.

Kodėl tai svarbu šiandien?

Šiandien vis dažniau girdime, kad jaunimas nepasitiki politika arba jaučiasi nuo jos atskirtas. „Youth4Foresight Toolkit“ leidžia šią spragą užpildyti – ne kaip formalumą, o kaip tikrą įsitraukimą. Čia kalbama ne apie ateities spėliojimą, bet apie realų veikimą: kaip iššūkius paversti galimybėmis. Toolkit'as taip pat stiprina pasitikėjimą savimi, skatina bendradarbiavimą, ugdo analitinį mąstymą – tai įgūdžiai, kurie pravers ne tik visuomenėje, bet ir darbo rinkoje, universitete, politikoje.

Lietuviška perspektyva

Lietuvoje, kur aktyvių jaunimo organizacijų tinklas sparčiai plečiasi, šis įrankis gali tapti pui-

kia metodine priemone. Regionų mokykloms, savivaldybėms ar nevyriausybinėms organizacijoms tai galimybė kurti ateitį ne laukimu, bet planavimu. „Norime, kad jauni žmonės būtų ne tik stebėtojai, bet aktyvūs bendrakūrėjai“, – pabrėžia vienas iš Toolkit kūrėjų. „Youth4Foresight Toolkit“ – tai kvietimas nebijoti ateities, bet ją formuoti. Europos jaunimas jau dabar turi balsą – šis įrankis padeda tą balsą sustiprinti ir paversti realia jėga.

Trumpai apie įrankį:

- Sukurtas Europos Komisijos iniciatyva
 - Naudojamas dirbtuvėse, mokymuose, forumuose
 - Ugdo strateginį mąstymą ir ateities viziją
 - Nemokamas ir prieinamas „Capacity4Dev“ platformoje
 - Įtraukia jaunimą į sprendimų priėmimo procesus
- Daugiau informacijos: INT-PA-FORESIGHT@ec.europa.eu
Naudoti galite čia: youth.europa.eu/news/shape-your-future-explore-youth4foresight-toolkit_en

Liuksemburgo mokslo centras įsigyja pažangiausią įrangą

Projekto tikslas – suteikti Liuksemburgo mokslo centrui (LSC), mokslui ir technologijoms skirtam pažintiniam centrui, įsikūrusiam Diferdange (Liuksemburge), išskirtines galimybes įkvėpti platesnę visuomenę, ypač jaunimą.

Šio projekto metu įsigyta įranga yra itin svarbi LSC veiklai – ji leidžia įspūdingu būdu sujungti ateities mokslą ir technologijas su visuomene. Be to, šie įrenginiai sudaro platformą, leidžiančią Liuksemburgo įmonėms vykdyti mokslinius tyrimus, plėtrą ir inovacijas (RDI), naudojantis pažangiausią techniką.

Dr. Julien Meyer, LSC mokslo komunikacijos specialistas:

„Pirmasis ir vienintelis mokslo centras Liuksemburge – LSC – siekia tapti tarptautiniu kompetencijos centru, įsigydamas pažangią įrangą, kuri sustiprins gamybinių pajėgumų pagrindinėse technologijų srityse, modernizuos su pietų regionu siejamą sunkiosios pramonės įvaizdį ir skatins Liuksemburgo mokslinių tyrimų, plėtros ir inovacijų klasterius.“

Projektas leido įsigyti septynis išskirtinius stambius įrenginius:

- dvi eksperimentines stebė-

jimo stotis (ekosferą ir rūko kamerą),

- du pažintinius instrumentus (elektroninį mikroskopą ir didelės spartos kamerą),

- tris gamybos įrenginius (vandens srove pjaunantį įrenginį bei du 3D spausdintuvus – vieną metalo, kitą gipso miltelių pagrindu).

Įsigytos eksperimentinės stotys puikiai apjungia tiek uždaros ekosistemos principus, tiek subatominių dalelių vizualizavimą. Ekosfera, užpildyta mikroorganizmais, dumbliais ir vandenyje gyvenančiomis krevetėmis, gali veikti visiškai autonomiškai net iki 20 metų. Rūko ir kibirkščių kameroje lankytojai gali realiu laiku stebėti dalelių trajektorijas – tai sugrąžina į laikus, kai šie reiškiniai pelnė pirmuosius Nobelio premijos apdovanojimus.

Papildomai, centre veikia ir hologramos eksponatas – jis de-

monstruoja didelio tankio 3D vaizdus ir aiškina holografinės atminties principus. Elektroninis mikroskopas (SEM) padidina vaizdą iki 100 000 kartų ir leidžia detaliam analizuoti paviršių reljefą bei cheminę sudėtį. Dangaus observatorija centre leidžia lankytojams tiek dieną, tiek naktį stebėti Saulę, planetas, galaktikas ir kitus dangaus kūnus.

Didelės spartos kamera suteikia galimybę pamatyti tai, ko akys nemato – nuo greitų mechaninių reiškinų iki cheminės reakcijos eigos. Prieš šį projektą dauguma LSC darbuotojų turėjo patirties tik su tradiciniais optiniais mikroskopais, todėl ši nauja įranga smarkiai išplėtė jų žinias. Techninis personalas, pripratęs prie klasikinio mechaninio apdirbimo, dabar dirba su 3D spausdinimu ir CNC įranga – tai ženklus profesinių įgūdžių atnaujinimas.

Visa įranga aktyviai naudojama kartu su edukaciniais prietaisais ir medžiaga – siekiant STEM žinias perteikti patrauklia forma.

Metalinių ir gipso miltelių 3D spausdintuvai leidžia gaminti tiek prototipus, tiek mechanines detales, tiek edukacinius suvenyrus, kurie tampa ilgalaikę pažintinę vertybę.

Vienas iš interaktyviausių patyrimų – tai 3D žmogaus skenavimas. „Artec“ kompanijos skeneris per kelias sekundes sukuria spalvotą lankytojo 3D modelį, kuris vėliau gali būti išspausdintas statulėlės pavidalu. Tai – ne tik smagi patirtis, bet ir inovatyvus būdas perteikti sudėtingas technologijas plačiajai visuomenei.

Šiuo metu vystoma ir speciali programa įmonėms – tam tikromis sąlygomis jos gali naudotis įranga savo tyrimų ir viešinimo projektams. Tai padeda stiprinti ryšius tarp LSC ir verslo sektoriaus bei skatinti aktyvesnį jų įsitraukimą į RDI veiklas.

Projektas sprendžia tris pagrindinius iššūkius: skatina jaunimą rinktis STEM kryptis, populiarina mokslą ir technologijas visai visuomenei ir kuria glaudų

bendradarbiavimą tarp verslo, tyrimų centrų ir aukštojo mokslo.

3D dalių gamyba ir technologijų sinergija

Vienas ryškiausių projekto rezultatų – sąveika tarp 3D žmogaus skenavimo ir gipso miltelių 3D spausdinimo. Sukurtas modelis lankytojui siunčiamas el. paštu ir virsta spalvinga, personalizuota statulėle. Tokia veikla leidžia tiek LSC komandai tobulinti techninius įgūdžius, tiek lankytojams artimiau pažinti modernią gamybą.

Įranga taip pat padeda kurti naujas eksperimentines stotis, gaminti mokomąsias priemones ir net suvenyrus, kuriuos lankytojai gali pasiimti namo. Visa tai stiprina LSC, kaip neformalaus švietimo institucijos, poziciją – ji tampa tiltu tarp mokyklos, verslo ir mokslo pasaulių.

Daugiau skaitykite: https://ec.europa.eu/regional_policy/projects/projects-database/luxembourg-science-centre-acquires-cutting-edge-equipment_en

Echternachas: Europos dvasinės vienybės lopšys

Šv. Vilibrordo paveldas Liuksemburge – ne tik istorinis reliktas, bet ir gyvas Europos vertybių simbolis. Liuksemburgo miestelis Echternachas – mažas, bet turintis ypatingą istorinę reikšmę. Čia saugomas Šv. Vilibrordo (658–739) palikimas, tapęs vienu iš Europos paveldo ženklo (EHL) objektų. Šis paveldas jungia materialųjį ir nematerialųjį paveldą bei atspindi ankstyvąją Europos vienijimosi procesą – tokį, kokį lėmė tikėjimas, diplomatiniai ryšiai ir kultūriniai mainai.

Vienuolio misija – Europa be sienų

Šv. Vilibrordas, kilęs iš anglosaksų–airių benediktinų tradicijos, buvo ne tik misionierius, bet ir vienijanti figūra tuomet dar susiskaldžiusiame Europos kontinente. Jo veikla siejosi su Nyderlandais, Anglija, Airija, Prancūzija ir dabartiniu Liuksemburgu, o Echternachas tapo jo gyvenimo ir atminimo centru. Vilibrordo palikimas šiandien gyvuoja įvairiomis formomis – tiek materialiuose reliktuose, tiek gyvose religinėse tradicijose,

perduodamose iš kartos į kartą.

Kripta su Šv. Vilibrordo fontanu ir sarkofagu

Echternacho bazilikos kripta – tai sakralinė erdvė, kurioje saugomas sarkofagas, manoma, kad jame ilsisi Šv. Vilibrordo palaikai. Kripta išlaikiusi romanikos laikotarpio architektūros bruožus ir alsuoja istorine ramybe.

Echternacho vienuolyno muziejus

Išsikūręs buvusiuose benediktinų vienuolyno pastatuose, muziejus perteikia turtingą re-

liginės ir kultūrinės veiklos paveldą, kuris gyvavo Echternache daugiau nei tūkstantį metų. Čia saugomi senoviniai liturginiai reikmenys, rankraščiai, meniniai spaudiniai, taip pat archyviniai dokumentai, atskleidžiantys vienuolyno kasdienybę, raštinę kultūrą bei ryšius su kitais Europos vienuolynais.

Echternacho skriptoriumas

Viduramžiais Echternachas garsėjo kaip vienas iš reikšmingiausių rankraščių kūrimo ir apšvietimo centrų Europoje. Čia veikusio skriptoriumo rankraščiai buvo išskirtiniai savo kaligrafija, ornamentika ir teologiniu turiniu.

Kasmetinė šokinėjimo procesija (Hopping Procession)

Ši unikali tradicija – tai vienas seniausių religinio pamaldumo pavyzdžių Vakarų Europoje, išli-

kęs beveik nepakitęs nuo VIII a. Kasmet per Šv. Vilibrordo šventę (birželio pradžioje), tūkstančiai dalyvių iš visos Europos susirenka Echternache ir procesijos metu judėdami šuoliais lėtai eina per miesto gatves. Jie eina eilėmis, laikydamiesi vieni kitų už rankų, lydimi muzikos ir giedojimo. Procesija įtraukta į UNESCO nematerialaus kultūros paveldo sąrašą, kaip išskirtinis dvasinės bendrystės ir tradicijų tęstinumo pavyzdys.

Vertybėms gyvuoti – švietimas ir bendrystė

Echternachas – ne tik religinis ir kultūrinis paveldas, bet ir aktyvus švietimo bei dialogo centras. Vietos institucijos, muziejai ir fondai rengia edukacines programas, ekskursijas, tarptautines iniciatyvas, kurios padeda lankytojams suvokti šio paveldo

Europos reikšmę.

Tai vieta, kur istorija ne tik saugoma, bet ir gyvenama – čia mokomasi apie vienybę be sienų, pagarbą kultūrinei įvairovei ir bendros atminties svarbą šiandienos Europai.

Paveldas, kalbantis visiems europiečiams

Šv. Vilibrordo paveldas Liuksemburge – tai gyvas tiltas tarp praeities ir dabarties, kviečiantis visus europiečius pažvelgti į savo bendrą kultūrinį pagrindą. EHL ženklas Echternachui suteiktas ne tik dėl istorinės svarbos, bet ir dėl aktyvaus indėlio į vertybių, kurios formuoja Europos Sąjungos esmę, perdavimą ateities kartoms.

Daugiau skaitykite: <https://culture.ec.europa.eu/lt/cultural-heritage/initiatives-and-success-stories/european-heritage-label>

Šengenas – mažas kaimas, pakeitęs Europos istoriją

Liuksemburge esantis Šengeno kaimas – vieta, kur buvo padėti pamatai laisvam judėjimui visame Europos žemyne.

Prie Mėzės upės, ten, kur susikerta Liuksemburgo, Prancūzijos ir Vokietijos sienos, stovi nedidelis Šengeno kaimas. Nepaisant savo kuklaus dydžio, jis tapo viena svarbiausių vietų šiuolaikinėje Europos istorijoje. Būtent čia 1985 metų birželio 14 dieną buvo pasirašytas Šengeno susitarimas – dokumentas, kuris pradėjo ilgą ir reikšmingą procesą, atvėrusį valstybių sienas milijonams europiečių.

Susitarimas, pakeitęs žemyno veidą

Birželio dieną, 1985-aisiais, penkios tuometinės Europos Ekonominės Bendrijos šalys susitiko ant laivo „Marie-Astrid“, prisišvartavusio Šengene, ir pasirašė susitarimą, kuris leido laisvą žmonių, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimą be vidinių sienų kontrolės. Tai buvo pirmasis toks sprendimas Europoje – drąsus žingsnis link gilesnės integracijos.

1990-aisiais buvo pasirašyta įgyvendinimo konvencija, dar labiau sustiprinusi šią viziją ir įvedusi praktinius sprendimus, kaip organizuoti laisvo judėjimo zoną. Šengeno vardas netruko tapti simboliu – šiuo žodžiu vadinama visa erdvė, kurioje nebeliko vidaus sienų. Ši zona šiuo metu ap-

ima daugiau kaip dvidešimt valstybių ir šimtus milijonų žmonių.

Gyvas paveldas – muziejus, simboliai ir žmonės

Siekiant įamžinti šią istorinę vietą, Šengeno kaime buvo įkurtas Europos muziejus. Jame lankytojai gali susipažinti su susitarimo istorija, pamatyti dokumentus, nuotraukas, laivo modelį ir kitus autentiškus eksponatus. Vienas iš pagrindinių akcentų – lankytojų pasas, kurį galima pažymėti simboliniu „Šengeno antspaudu“. Tai tampa asmenine patirtimi – priminimu, kad laisvas judėjimas yra privilegija, kurios negalima laikyti savaime suprantama.

Prie muziejaus stovi trys plieninės stelos – vertikalios konstrukcijos su žalvario žvaigždėmis, simbolizuojančiomis

Europos vienybę. Tai ne tik meninis objektas, bet ir giliai prasmingas simbolis – perėjimas be fizinių kliūčių, bet su didele atsakomybe. Šengeno bendruomenė aktyviai puoselėja šį paveldą. Vietos gyventojai, mokyklos ir kultūros centrai organizuoja renginius, diskusijas ir menines instaliacijas, o kiekvienais metais čia vyksta Europos dienos minėjimas. Tai ne šiaip vieta žemėlapyje – tai gyva Europos vertybių laboratorija. Be to, pats kaimas išlaikęs savo žavesį – akmeniniai pastatai, vynuogynai, ramus upės krantas sukuria unikalią atmosferą. Istorija čia susilieja su gamta, o politiniai sprendimai tampa apčiuopiami net vaikstant akmenimis grįstomis gatvelėmis. Muziejuje eksponuojami ne tik dokumentai, bet ir žmonių istorijos – pasakojimai, kaip gyvenimas pasikeitė po susitarimo. Kai kuriems tai reiškė galimybę mokytis kitoje šalyje, kitiems – įsidarbinti be biurokratinių kliūčių.

Europos paveldo ženklas – reikšmingas įvertinimas

2017 metais Šengeno kaimui

buvo suteiktas Europos paveldo ženklas (European Heritage Label). Tai reikšmingas įvertinimas, skiriamas vietoms, kurios simboliškai atspindi Europos vienybės, bendros istorijos ir kultūrinės tapatybės idėjas. Šengenas atitiko visas šias sąlygas – jis tapo viena iš tų vietų, kur Europa ne tik egzistuoja, bet ir veikia. Šis ženklas patvirtina, kad Šengenas yra daugiau nei vieta, kur pasirašytas dokumentas – tai simbolinis Europos susitarimo rezultatas, išreikštas realiomis piliečių teisėmis. Jis primena, kad laisvė, kuria šiandien mėgaujamės, buvo įgyta politinės drąsos ir bendradarbiavimo dėka.

Šiandien – daugiau nei istorija

Šengenas nėra tik istorijos pamoka – tai ir šiandien veikiantis modelis. Kasdien milijonai žmonių keliauja, studijuoja, dirba ar lankosi kitose ES šalyse, nes gali tai daryti be sienų. Tai praktiška, bet kartu ir idėjiška laisvės išraiška. Šengeno zonos veikimas ne visada lengvas – pasitaiko politinių įtam-

pų, laikinų sienų grąžinimų, bet pagrindinis principas – pasitikėjimas tarp valstybių – išlieka kertiniu akmeniu. Kiekvienas iš mūsų, kertantis Europos sienas be sustojimo, esame šios istorijos dalis. Be to, Šengeno paveldas tiriamas ne tik Europoje – tai modelis, kuriuo domisi kiti regionai pasaulyje. Kai kurios Afrikos ir Pietų Amerikos šalys svarsto galimybę pritaikyti panašų judėjimo modelį. Šengenas yra ir studentų, mokytojų bei politikos tyrinėtojų lankoma vieta. Tai gyva klasė, kurioje analizuojama, kaip politinis susitarimas virsta socialine realybe. Turistai atvyksta čia ne tik dėl muziejaus – jie nori pajusti Europą: ne biurokratingą, o žmogišką, atvirą, artimą. Šengenas tampa vieta, kur susitinka idealai ir kasdienybė. Šiame kaime sienos neegzistuoja ne tik žemėlapyje – čia jos nyksta mintyse ir širdyse. Tai daro Šengoną nepaprastu – vieta, kur Europa kalba ne proklamacijomis, o tyliu susitarimu gyventi kartu.

Daugiau informacijos: <https://geo.osnabrueck.de/ehl/EN/map>

Leidėjas: Linale s.r.o, redaktorė Lineta Žalaitė, www.europospulsas.lt, info@europospulsas.lt, išeina kas savaitę.

Už visą turinį „Europos pulse“ atsakingi tik autoriai ir jų nuomonės nebūtinai atspindi Europos Sąjungos poziciją. Europos Sąjunga negali būti už jas atsakinga.